

Tóth Antal megnyitója

Budapest, 2005. június 16.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Ritka, bár nem példa nélküli, hogy a vizuális kultúra nemzetségében, két, rendszertanilag egymástól távol elhelyezkedő művészeti ág művelői adnak egymásnak randevút, rendeznek közös kiállítást.

A kettő elsősorban alapvetésében különbözik: a fényképezésben a valóság-látvány leképzése, a szobrászatban pedig valóságteremtés történik. Az első megörökít, a második megalkot. Tértesti kiterjedésű tárgyakat képez – ősrégi módon és évezredes, évtizezredes technikai eljárásokkal. Szemben a fényképezés fiatal művészetével és a fiatalságára jellemző dinamikus fejlődő eszközeivel.

Hogyan lehet mégis a kettőt közös nevezőre hozni? Ahány példa, annyi esettörténet, annyi kiindulási pont. A legegyszerűbb, amikor a tárgy, a téma azonos, példának okáért a természet és vadfajok, népelet és figurái stb. fotóban és szoborban feldolgozva.

Azért említem ezeket a példákat, mert Fred Faber és Törley Mária közös kiállítása esetében valami hasonlóról van szó. Csak hasonlóról és ezt hangsúlyozza a kiállítás címe:

PÁRHUZAMOK,

hozzá teszem korrespondenciák.

A címadást az eseménytörténet, amelyet Mária leköszölt az ide kiadott leporellóban, magyarázza. Ő tavaly a Luxemburgban rendezett kiállítása alkalmával ismerkedett meg Freddel és Indiában készült fotóival. Rögtön beléjük szeretett!

India a jelszó, a megindulást kiváltó ok!

Nem volt szerencsém megtapasztalni Indiát (ez idáig Máriának sem), de tapasztaltam, hogy aki ott járt, átlényegült. Megváltozott az életszemlélete. Nem a részleteket, az egészet, a lényegét illetően. Az európai gondolkodástól, felfogástól eltérő fogalmai támadtak az emberi létről, sorsról, a személyes élet fájdalmas mélységeiről, örömeiről, amelyek – nekem úgy tetszik – Indiában csak korlátolt magasságokba emelkedtek és emelkednek. Ezt szólaltatja meg az indiai zene, amely mintha nem hangszerekből áradna, de földet turo, sarat gyúró fakékből – monoton mormolással. (Ravi Shankar és az indiai alapon világzenét művelő Hortobányi László muzsikájára gondolok.) Mennyivel harsányabb, istenekkel pörlekedőbb a prekolumbián Dél-amerikai zene, amely nem ilyen aláhajló, beletörődő emberi tartásból, helyzetből invokálja az égieket.

De térjünk vissza, hogy Törley Mária Fred Fabernek erről az istenek áldotta és sújtotta földről és népéről, amelyet mellesleg „istenek gyermekeinek” is aposztrofálnak, olyan India-élményt kapott, amely feltámasztotta a vágyát a közös bemutatkozásra. A fotók szépségének csodálata mellett és azon túl, szellemi rokonságot fedezett fel művészetükben. Ez olyan intuíció, amely nem szorul magyarázatra, szikrái úgylis felcsillannak e kiállításon. (Biztos, ami biztos, néhányra azért rámutatok.)

Nem véletlenül támadt Máriában ez az érzés. Fred fényképei ugyanis olyan szemléletmóddal és annak megfelelő nézőpontból készültek, amelyben ez a szubkontinens és élete mint évezredes hagyományok és a napjainkban meghökkentő módon változó életformák szétválaszthatatlan szövéténeke tűnik fel, jelenik meg. Sok-sok szépséggel, mert mindegyik fényképnek szép a témája, azaz a tárgy, amelyet megörökít. Legyen szó több évszázados műemlékről, vagy száradó ruhákkal fellobogózott globalizációs termékről, bádogyárosról.

Humorra is bőven van példa a képeken, ahogy a múlt és jelen összeegyedik, csikorog. Nincs azonban tragédia, legkevésbé olyan, amilyent a médiából megszoktunk. Az egyik fotón fél tucat gyermek mosolyog az objektívbe, a másikon felnőttek vágnak neki lélekvesztőiken a hullámoknak. Ma aligha teszik meg...ott pusztított, gyilkolt a cunami!

Szóval Fred Faber nem japán automata fényképezőgépét folyamatosan kattogató turista, aki önfeledten vak habzsolással fotóz, ti. hogy minél többet megörökítsen szuvenirnek abból a számára egzotikus világból, amelyet igazán meg sem nézett, meg sem látott, mert leszűkítette nézését, látószögét a fényképezőgép keresőjének ablakára.

Ő egy látó és a lényegre intuícióval ráérző ember és fotós!

Persze szívesen tenném őt próbára. Kíváncsi vagyok, mit látna, mit örökítene meg a világ egyéb olyan tájegységein, ahol a még megőrződött évezredek emberi civilizáció és kultúra Indiához hasonlóan a XX. század malomköveinek őrlésébe került.

Itt két művész állít ki, de három műfajban. A harmadikat a fotók és a szobrok alkalmi alkotássá való összeállítás adja ki, vagyis a kiállítás mint mű.

Hiszem és vallom, hogy minden kiállítás alkotás. Akkor sikerül jól, ha a tárgyak összekombinált, vagyis rendezett együttese minden egyes különálló mű esztétikai hatását növeli. Folytatom azzal az abszurdnak ható kijelentéssel, megállapítással, hogy az ilyen összefüggésből kiemelt műtárgy annak, aki látta és ráérezett, közvetíti azt a megjelenést (és ráakódó asszociatív tartalmat), amely ott volt tapasztalható. Benne marad, vagy inkább bennünk megmarad, tovább visszük tehát és megőrizzük.

Ennek a kiállításnak hirdetett célja, hogy a két műcsoport esztétikai összehangolásán túl arra a lelki kapcsolatra, megfelelésre is rávilágítson, amelyet Törley Mária a fényképek láttán érzett. Mária és férje Ruzsina László körültekintően alapos munkával foglalkozott ennek az ideának a kiteljesítésén, érzékeltetésén.

A fotók-szobrok társítása, egymás mellé sorolása, sokszor teljesen direkt. Persze, hogy a gyermekét tartó szép hindi anya mellé a Madonna kerül a gyermek Jézussal, hogy a helyzetkomikum jellemezte „Tilos a parkolás!” elé a már ötletében is játékos csigán álló elefántok (keleties sorban bandukolva). Közvetlen kapcsolat és asszociatív szál (vagy inkább szálak) köti össze a furcsa módon kinyúlva elpilledt gyermekét ölében tartó anya fényképét a Pietá domborművel.

Az articsókás kútterv domborművű nőalakja kifejezetten indiai előképek hatását mutatja, ahogy több – jelen kiállításon nem szereplő – kényesen, érzékenyen nyújtózózkodó-heverő női figura, az ún. ”Cicalányok”. Szolid képviselőjük a „Gyöngyös Zsófi”.

Természetes, hogy ezek az érzékiségtől áradó figurák – közöttük és közepütt, egyben a kiállítás centrumában elhelyezett, főműnek számító „Lucullusi kút” – a misztikát és szakrális erotikát több száz férfi és nő konfigurációban megjelenítő khadzsuráhoi templom képei előtt kapták meg helyüket.

Nekem személy szerint Keresztelő Szent János és az őt környező két fénykép csendes nyugalma együttese tetszik. Ti. Keresztelő Szent János szobrának jelenléte rituális-szakrális jelleget kölcsönöz a vízesésben felüdülést kereső és találó (értelmezésben testét-lelkét mint a keresztségben megtisztító) embernek, a folyót meg bibliai helyszínné avatja.

Nem folytatom, ám javasolom a további korrespondenciák kutatását: a felfedezések komolyan gyarapítják az empátia-készséget, amely nélkülözhetetlen a művészet élvezéséhez.

Végezetül néhány méltató szó Törley Mária szobrászatáról és szobrairól a kiállítás tükrében.

Ez a kiállítás, bár kamarajellegű, (tehát nem gyűjteményes), híven érzékelteti Mária művészetének egészét. Taglalva:

Azt, hogy ő egyaránt foglalkozik naggyal és kicsivel (monumentálissal és kisplasztikával) szenttel és profánnal (szakrális és köznapi tárggyal).

Azt, hogy jó, arányos az életmű szerkezete, amire én éppen a műformák számának viszonyításából szoktam következtetni.

Azt, hogy Törley Máriának van érzéke a nagy méretek iránt, és ahogy ő nyilatkozik, ezek inkább kedvére valók és jobban kezére állók, mint a kisplasztika.

Azt, hogy monumentumain, profán és egyházi tárgyú (köztéri) szobrain nyomát sem tapasztaljuk az ünnepélyes feszélyezettségnek, annál inkább bájos bensőségességet érzünk rajtuk.

Itt meg lehet győződni róla. Tessék néhány nyugodt percen át szemlélni az előtérben álló Szent Gellértet és a túlvégen, a kertben elhelyezett Gecser Lujzának készített síremléket. Intimitás, báj és áhítat árad mindkét szoborból. Éppen az áhítat miatt egyenértékűnek ítélem „szakralitásukat”. Ezzel szeretném alátámasztani Máriának azt az önmagáról és művészetéről alkotott véleményét, hogy egyházművészeti alkotásai hitének megnyilatkozásai. Tehát benső meggyőződésből, nem konjunkturális érdekből alkotja ez irányú műveit.

Ettől hitelesek és magukkal ragadók!

Még egy megjegyzés – és ez már tényleg végezetül. Lehet, hogy eddig senki nem jelentette ki, állapította meg, hogy Törley Mária kutas, sőt szökőkutas szobrász. Vagyis ő előszeretettel kombinálja szobrait a vízzel, a formák kőbe, bronzba rögzített állandóságát a felspriccelő vízsugarakkal és az aláhulló, gyöngyöző vízpermet játékaival ellentételezve. Példája az itt látható „Lucullusi kút” és a mellette bemutatott gyümölcsgirlandot tartó leányalak, amely falikút ékességként nyerte el helyét.

Köszönöm figyelmüket. Kérem tekintsék megnyitottnak a kiállítást és újfent járják körbe.